

metin lokumcu'ya

ve mücadeleyi büyütenlere . . .

Doğanın en telaşlı hali olan Karadeniz'e her gidişte, eksilen bir parça anlamına geliyor bir HES projesi. Bir kuş sesi azalmış, bir ağaç yaprağı yok olmuş oluyor. Derenin şarlıtı biraz daha sessizleşmiş oluyor, gökten oraya düşüvermiş gibi duran bir betonun ardında.

HES'ler temiz ve yerli enerji kaynaklarıdır ve enerji politikalarının oluşturulmasında önemli yer tutarlar. Ancak, Türkiye'deki HES'ler, enerji ihtiyacının giderilmesine bir katkı koyamadığı gibi; ekolojik ve kültürel olarak pek çok sorun yaratmakta, pek çok yerde ekolojik ve kültürel katliamlara sebep olmaktadır.

Kentlerde devamlı bir sömür mekanizması işletiliyor. Günlük hayatımızda, örneğin işe gitmek için kullandığımız yollarda, her gün yeni bir yapının yükselmeye başladığını görüyoruz. AKP iktidarı ile hız kazanan ve muhafazakarlaşan bir kentleşme süreci ile yüz yüzeyiz. Kentlerde bu talanı yapan firmalar, aynı şeyi doğal

varlıklara karşı da yapıyor. Doğal varlıklar büyük şirketlere peşkeş çekiliyor.

Doğa talanının başında HES projeleri geliyor. Doğanın en telaşlı hali olan Karadeniz'e her gidişte, eksilen bir parça anlamına geliyor bir HES projesi. Bir kuş sesi azalmış, bir ağaç yaprağı yok olmuş oluyor. Derenin şartı biraz daha sessizleşmiş oluyor, gökten oraya düşürmüş gibi duran bir betonun ardında. HES'ler iklimi ve bitki örtüsünü değiştiriyor. Örneğin, Rize, Artvin ve çevresi, Ekvator kuşağı dışında bu denli önemli miktarda çay yetiştirilebilen tek yer. Bu bölgede neredeyse her bir akarsuyun üzerine yapılması planlanan pek çok HES, çay bitkisinin oluşmasını sağlayan mikroklimayı oluşturan her bir halkanın yok edilmesi demek.

Doğuda işin boyutu biraz daha değişik. Buralarda ve aslında -Türkiye'nin dört bir yanında- her HES bir karakol işlevi görüyor. Şirketler buralarda sadece bir takım yapılar inşa etmekle kalmayıp, siyasi yapıyı da ele geçiriyor. Somutlarsak, buralarda şirketlerden habersiz belediye başkanı seçemezsiniz veya valiler buralarda şirketlerin "halkla ilişkiler sekreteri" işlevi gören bir konumdadırlar. Komşunuzu, çocuğunuzu kendi bünyesinde istihdam edip, zaman zaman fiziki olarak da sizi karşı karşıya getirirler.

Dersim'de, Siirt'te olduğu gibi yöre halkı için yüzyıllardır kutsal sayılan mekanlar HES'ler ile birlikte sular altında bırakılmak isteniyor. Dersim'de Munzur Çayı, en kutsal mekanlardan biri ve Munzur üzerinde hayata geçirilmek istenen onlarca HES projesi var. 2010 yılında Gola Çetü sular altında kaldığında bir yaşlı teyzenin feryatlarını unutmak mümkün mü? Çe Hızır Bine Uwedo Mendo! (Allah'ın evi sular altında kalmış!)

Bir HES'in yapımında çeşitli aşamaların takip edilmesi gerekir.

Bunlardan ilki yapılacak betonarme için taş ocağının açılması veya yol yapımı için gerekli kum ve çakılın akarsu yataklarında teminidir. Akarsudan alınacak su nedeniyle, bulanık akarsuda O₂ çözünürlüğü düşer ve böylece organik atıkların parçalanmasını sağlayan mikroorganizmaların aktiviteleri yavaşlar.

Yol için ve açılacak taş ocakları için de ağaçlar kesilir, orman tahrip edilir. Taş ocakları için patlayıcı kullanı-

labilir ve patlayıcılar kayaçların tahrip olmasına neden olabilir. Kayaçların gözeneklilik-geçirgenlikleri değişir. Böylece, yeraltı ve yerüstü suların akış rejimi ve yönü bunlardan etkilenir.

HES'ler su biriktirmeli (barajlar) ve biriktirmesiz (nehir tipi) olarak iki şekilde yapılır. Biriktirmesiz hidrolik santrallerde kabaca su yatağından alınarak boru içine hapsedilir. Aynı akarsu üzerinde planlanan pek çok HES örneğinde olduğu gibi, borular ile hapsedilerek aşağı düşürüldükten sonra jeneratörde çevrilerek tekrar yatağına verilir ve başka bir şirketin borusuna alınır.

Bu şekilde HES'ler akarsuların doğal akış ve yapısının değiştirilmesi su kalitesini bozar. Su kalitesinin bozulması, akarsularda mikroorganizmalardan balıklara kadar suda yaşayan tüm canlıların, tarım ürünlerinin, karada yaşayan tüm canlıların yaşamını tehlikeye sokar.

HES'ler suyu, havzaların irtifası yüksek noktalarına tutarak; havzanın aşağı kesimlerinde olan su akışını azaltır. Suların kullanılmak üzere yeryüzü ile buluşmadan borular içersine hapsedilmesi, yeraltı sularının beslenmesini engeller.

Biriktirmeli HES'lerde suyun tutulduğu baraj gölünde buharlaşma nedeniyle sudaki tuz ve minerallerin

miktarı artar. Akarsudan göle geçişte su hızı, difüzyon ve O₂ alma kapasitesinin düşmesi nedeniyle akarsuyun doğal temizleme kapasitesi düşer. Baraj göllerinde nehre göre daha geniş yüzey alanına sahip olan sularda ise buharlaşmanın artması bölge ikliminin değişmesi söz konusudur.

Su ile taşınan toprak ve besin azalacağından, tarım toprakları yeterince beslenemeyecektir. Bazı projelerde ise tuzluluk nedeniyle toprak verimliliğinin düşmesine neden olmaktadır.

HES projeleri sebebiyle, örneğin Artvin’de olduğu gibi, bir çok insan yaşamını sürdürdüğü vadilerden göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu ise madencilik faaliyetlerinin artmasına zemin hazırlar.

Doğanın dengesi bu kadar hassas iken, HES proje ve faaliyetlerinin hem ekolojik, hem kültürel olarak bütün bu hassasiyeti gözetip gözetmediği büyük bir muallaktır.

12 Eylül sonrasında neredeyse hiç sokağa inmemiş yerel halk, ekolojik mücadeleler ekseninde sokağa inmeye başladı. Dersim’den Dicle’ye, Arhavi’den Ahmetler’e HES mücadeleleri devam ederken Jeoloji Mühendisleri Odası olarak, geç de kalınmış olsa, HES dosya konulu bu sayıyı yapmak boynumuzun borcudur.

Bugün meslek odaları olarak yerel mücadelelerden çok şey öğreniyoruz. Dolayısıyla, yerel mücadelelere

olabildiğince kulak vermemiz gereken bir dönemde olduğumuzu düşünüyoruz. HES konulu bu sayımızda yerellerdeki mücadelelere de yer verdik. Kapitalist sömürü düzeninde, gezegenimizde herşeyin satılık birer meta haline geldiğini; suyun da alınıp satılabilen metaların başında geldiğini artık biliyoruz. Ayrıca, şirketlerin HES projeleri ile sadece bir bölgeye HES yapmadığını, aynı zamanda sularımızı neredeyse yarım asırlığına satın almaya geldiğini de artık çok iyi biliyoruz. Yerel mücadeleler bize, sermayenin bir yandan emeğimizi, bir yandan da doğal alanları ve kentlerimizi talanına karşı doğa ve emek mücadelesini bir araya getirmemiz gerektiğini hatırlatıyor.

Ekolojik mücadelelerde sokak hareketleri öncelikli olmakla birlikte, hukuki mücadeleler de kuşkusuz çok önemli bir yer teşkil etmekte. Ekolojik mücadelelerin bir parçası olan hukuk mücadeleleri, emsal kazanımları ve hukuğa yer açmak açısından önemli bir yer teşkil ediyor. Son dönemlerde kapitalist sistemin taşeronluğunu yapan AKP doğanın daha fazla ve rahatlıkla sömürülebilmesi için yasal düzenlemelere hız verdi. Maden kanunu, Kasım 2014’te yayınlanan yeni ÇED yönetmeliği, içersinde TMMOB ile ilgili değişiklikleri içeren Torba Yasa taslağı içerisinde, HES’leri de doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Ancak son kertede şunu çok iyi biliyoruz ki; doğa yasalarla kontrol edilemez, çünkü doğanın kendi yasaları vardır.